

О. М. Сазонець,
доктор економічних наук,

Ю. А. Малашенко,
аспірант,
Національний університет водного господарства
та природокористування, м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ПОСЛУГ

В сучасних умовах розвитку міжнародних економічних відносин глобалізаційні процеси охопили всі сфери світового господарства, в тому числі і ринок підприємств сфери послуг. В наслідок чого відбувається зростання рівнів інтегрованості підприємств сфери послуг. Водночас, сучасною тенденцією в економіці розвинених країн є зростання частки підприємств сфери послуг як у структурі валового внутрішнього продукту, так і в структурі споживання. Також характерним є інтенсивний розвиток нових інформаційних технологій та електронної торгівлі у сфері послуг.

До цього слід додати невідповідність інфраструктури країни міжнародним стандартам, неефективність використання потенціалу ресурсів та інші негативні чинники. Усе це вимагає пошуку шляхів оптимізації зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг України.

Новий етап науково-технічного прогресу, інтернаціоналізації світогосподарських зв'язків, широкій розвитку спеціалізації та кооперації вимагають глибоких змін у механізмі зовнішньоекономічної діяльності національних підприємств, а особливо підприємств сфери послуг.

Проблематиці забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг присвячено значну кількість наукових праць як вітчизняних так і закордонних вчених. Проблемам структури та умовам ефективного функціонування державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності присвячені публікації таких науковців як: А.Г. Бидик, Г.В. Бобрижна, О.О. Піскун, С.Д. Цедік, П.А. Петриченко, Г.М. Колісник. Проблеми управління зовнішньоекономічною діяльністю досліджено у працях таких вітчизняних науковців, як Л. Антонюк, І. Волкова, О. Калініна, Ю. Орловська та О. Варламова, О. Вівчар, С. Маталка. Щодо проблем зовнішньоторговельної діяльності підприємств торгівлі, то їх висвітлюють як вітчизняні науковці Т.М. Мельник, О.Г. Міхеєва, А.А. Попов, М. Мальський, Р. Москалик, так і зарубіжні, зокрема Л. Доусон.

Водночас, зовнішньоекономічний аспект діяльності підприємств сфери послуг залишається менш

дослідженим і вимагає поглибленого вивчення. Саме на цьому аспекті зосереджено увагу, що й визначає його актуальність.

Отже, метою даної статті є розгляд та аналіз особливостей зовнішньоекономічної діяльності підприємств, зокрема підприємств сфери послуг.

Зовнішньоекономічна діяльність є однією з найважливіших складових політики держави, яка вимагає постійної уваги та удосконалення механізмів державного управління. Більше двадцяти років тому Україна проголосила курс на лібералізацію зовнішньоекономічної діяльності та підтримку експортноспроможних галузей на рівні держави.

Основою розвитку зовнішньоекономічної діяльності на рівні підприємства є розширення меж ринку збуту товарів та послуг за національні з метою збільшення обсягів доходу, закупки необхідної сировини, комплектуючих виробів, нових технологій і обладнання, залучення іноземних інвестицій, участі в міжнародному поділі праці [4, с. 11]. Треба наголосити, що роль зовнішньоекономічної діяльності як зовнішнього фактора економічного росту у сучасних умовах постійно зростає [2, с. 15]. Посилюється її вплив на соціально-економічний розвиток не тільки країни, але й кожного суб'єкта господарювання.

Державне управління зовнішньоекономічної діяльності підприємств здійснюється через прийняття на різних рівнях виконавчої влади великої кількості різноманітних нормативних документів, які не завжди узгоджені між собою або ж навіть носять суперечливий характер. Окрім того існують випадки прийняття на найвищому рівні нормативних документів, що лобіюються представниками тих чи інших фінансово-промислових груп чи олігархічних кланів і направлені не на розвиток та захист економічних інтересів держави, а на знищення економічних чи політичних конкурентів, збагачення окремих осіб. Наразі, коли спостерігається неоднозначність орієнтації основного вектору розвитку зовнішньоекономічних відносин, наявність виваженої, науково обгрунтованої зовнішньоекономічної політики держави, що базується на реальних показниках су-

часного стану економіки вбачається край необхідним.

Концептуальні підходи до формування зовнішньоекономічної політики держави, механізм державного управління і регулювання зовнішньоекономічної діяльності вимагають термінового удосконалення, а можливо і корінної реорганізації. Також варто зазначити, що ефективність будь-якої концепції, дії будь-якого механізму прямо пропорційно залежить від наявності та ефективності відповідного контролю за їх впровадженням. На нашу думку, розвиток зовнішньоекономічних процесів буде ефективним при виконанні наступних умов: наявність обґрунтованої концепції зовнішньоекономічної діяльності; наявність дієвого механізму державного регулювання зовнішньоекономічних відносин; наявність всеохоплюючої системи державного контролю за зовнішньоекономічними операціями та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; впровадження у дію системи антикорупційних та правохоронних заходів у відношенні до всіх без виключення учасників чи зацікавлених осіб (в т.ч. і депутатів всіх рівнів) у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Відзначимо, що якщо у контексті проблем, що виникли після вступу України до СОТ та можуть бути після приєднання до ЄС, питанням удосконалення методів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності приділялося достатньо уваги, то у царині організації та здійснення дієвого державного контролю ще є немало проблем

Згідно рекомендацій міжнародних організацій, національне законодавство повинне мати комплексний характер. Позитивними організаційно-правовими передумовами розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг України є впорядкування інституційної структури управління галуззю.

На основі аналізу показників масштабів, ефективності, напрямків та динаміки зовнішньоекономічної діяльності виявлено істотні розбіжності в розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг у розрізі регіонів України.

Світова практика 1990-х років свідчить про високу результативність господарської діяльності значної кількості різноманітних кластерів, підтверджуючи їх конкурентні переваги порівняно із традиційними формами організації бізнесу. Тому з метою підвищення конкурентоспроможності національних підприємств (передусім малих і середніх) при виході на зовнішні ринки вважається обґрунтованим запровадження кластерів підприємств і в Україні.

Основними перевагами кластерної моделі організації діяльності національних підприємств є: використання ефекту масштабу (коли економічна ефективність спільної діяльності об'єднаних у кластер

підприємств є вищою порівняно з відокремленою діяльністю, коли отримується можливість формувати необхідну «критичну масу» для вирішення різноманітних організаційно-управлінських питань), розширення доступу до інновацій (досягається за рахунок зустрічних міжфірмових потоків ідей та інформації), формування локального галузевого ринку праці (дозволяє здійснювати обмін співробітниками, їх стажування, підвищення кваліфікації), зменшення собівартості послуг за рахунок спільного використання ресурсів та інфраструктури, розширення кола конкуруючих між собою постачальників та споживачів послуг, розвитку кооперування, договірної спеціалізації.

Аналіз світової практики діючих кластерів свідчить про те, що ефективним засобом оптимізації потоків продуктів, інновацій та кадрів у межах кластерів є впровадження системи логістики. *Логістика підприємств сфери послуг* (від грец. логіс – майстерність лічби, мислення, управління) трактується як інформаційно-управлінська діяльність, спрямована на скорочення витрат та узгодження в часі надання всіх складових комплексних послуг. Основні сфери застосування логістики в кластері підприємств сфери послуг можна виділити наступні: інформаційна, транспортна, кадрова та сервісна.

Отже, ринок підприємств сфери послуг має чітко виражений сегментаційний характер. Зовнішньоекономічна діяльність зазначених підприємств розглядається як вид зовнішньоекономічної діяльності, що забезпечує надання різного роду послуг і продаж товарів. Важливим аспектом управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємств сфери послуг є адекватна, реалістична оцінка чинників та безпеки її здійснення.

Для усунення перешкод зовнішньоекономічної діяльності підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств необхідно [2, с. 28]:

- врахувати у зовнішньоекономічних стратегіях результати дослідження проблем підвищення ефективності та розвитку зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств;
- виявити напрями удосконалення методів експортної роботи;
- виявити напрями удосконалення системи управління та планування зовнішньоекономічних зв'язків на рівні підприємства;
- реалізувати організаційно-економічні заходи підвищення конкурентоспроможності послуг на експорт;
- розробити заходи з підвищення ефективності експортної діяльності вітчизняних підприємств.

Подальші наукові дослідження у цій сфері мають стосуватись уточнення методики оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг.

Література

1. **Антонюк Л.Л.** Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації : монографія / Л.Л. Антонюк. – К. : Вид-во «Лібра-М», 2004. – 273 с. 2. **Вівчар О.І.** Основні аспекти підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств / О. Вівчар // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 26-30. 3. **Маталка С.М.** Управління ефективністю зовнішньоекономічної діяльності підприємств : монографія / С.М. Маталка. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж». – 2011. – 210 с. 4. **Міхеєва О.Г.** Роль міжнародного права у здійсненні митно-тарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.Г. Міхеєва. – Ін-т міжнародних відносин. – К. : Вид-во НУ ім. Т. Шевченка, 2003. – 14 с. 5. **Орловська Ю.В.** Управління зовнішньоекономічної діяльності підприємства : навч. посібн. / Ю.В. Орловська. – Дніпропетровськ, 2010. – 304 с. Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.

Сазонець О. М., Малашенко Ю. А. Особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг

У статті розглянуто та проаналізовано особливості зовнішньоекономічної діяльності підприємств сфери послуг. Проаналізовано проблеми державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності

підприємств. Запропоновано шляхи вирішення виявлених проблем при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності національних підприємств сфери послуг.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, підприємства, сфера послуг, експорт.

Сазонець О. Н., Малашенко Ю. А. Особенности внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг

В статье рассмотрены и проанализированы особенности внешнеэкономической деятельности предприятий сферы услуг. Проанализированы проблемы государственного регулирования внешнеэкономической деятельности предприятий. Предложены пути решения выявлены проблем при осуществлении внешнеэкономической деятельности национальных предприятий сферы услуг.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, предприятия, сфера услуг, экспорт.

Sazonets O. N., Malashenko J. A. Features of foreign trade activities of service enterprises

The article describes and analyzes the features of the foreign economic activity of the enterprises of sphere of services. The problems of state regulation of foreign economic activity of enterprises. The ways of solving the problems identified in the implementation of foreign economic activities of the national service industries.

Keywords: foreign economic activity, businesses, services exports.

Стаття надійшла до редакції 10.04.2015

Прийнято до друку 07.07.2015